

1. *Syringa vulgaris* L. – šeřík obecný Tab. 106/3

Syringa vulgaris LINNAEUS Sp. Pl. 9, 1753.

Keř až nízký strom, dorůstající výšky 5(–7) m, s kmenem 10–20 cm v průměru, borka šedavá, dl. vláknitá. Listy šir. vejčité, čepel 5–12 cm dl., 4–9 cm šir., na bázi mělce srdčitá až šir. klínovitá, celokrajná; řapík 2–4 cm dl. Květy v postranních latách 10–20 cm dl., kalich asi 2 mm dl., mělce 4cípý; koruna liláková až červenofialová nebo bílá, vonná, korunní trubka 10–15 mm dl. Tobolky dvou-pouzdré, 10–15 mm dl., smáčklé, v každém pouzdrě se 2 křídlatými semeny. V. Ff.

2n = 46 (ČR: 59. Orl. podh.), 44, 46–48 (extra fines)

V ČR není domácí, je však obecně pěstovaným a občas zplaňujícím druhem, zvláště v teplejších oblastech na výslunných kamenitých svazích a okrajích lesů, např. v okolí Prahy, Brna, Moravského Krumlova, Hustopečí.

Zcela mrazuvzdorná dřevina odolná k suchu i imisím, nesnáší zamokřelé a silně kyselé půdy. Velmi intenzivně se šíří kořenovými výmladky.

Celkové rozšíření: Jihovýchodní Evropa od z. Ukrajiny do Řecka, na západ do Hercegoviny, na východ k Černému moři. Izolovaná lokalita v Malé Asii. – Mapy: WALTER Arealkunde 172, 1954; KRÜSSMANN Evrop. Dřeviny 121, 1978; MEUSEL et al. 1978:347.

Význam: Obecně vysazovaný v parcích, zahradách, sídlištích, remízcích, občas i v uličních výsadbách. Jeden z nejoblíbenějších okrasných keřů, do kultury zaveden již koncem 16. stol. Z obrovského množství kultivarů (celkově ca 800) patří k často vysazovaným plnokvěté cv. Ellen Willmott a cv. Madame Lemoine s květy bílými, cv. Rosace s květy lilákové růžovými a cv. Président Poincaré s květy živě purpurově lilákovými. Mezi hojně kultivary s jednoduchými květy náleží cv. Maréchal Foch s velkými, živě karmínově růžovými květy; růžové květy v řídkých velkých latách má cv. Catinat a velké fialově červené květy cv. Edmond Boissier.

4. *Ligustrum* L. – ptačí zob

Ligustrum LINNAEUS Sp. Pl. 7, 1753.

Lit.: RÁDL J. (1912): Ptačí zoby (*Ligustrum*) našich zahrad. Čes. Zahrad. Listy 9:126–127. – MANSFELD R. (1924): Vorarbeiten zu einer Monographie der Gattung *Ligustrum*. Bot. Jb. 59, Beiblatt 132:19–75. – ANONYMUS (1929): Několik okrasných *Liguster*. Čs. Zahrad. Listy 26:173–174. – ANONYMUS (1932): Několik málo známých odrůd *Ligustrum*. Čs. Zahrad. Listy 29:23. – DOMIN K. (1948): O proměnlivosti ptačího zobu obecného a o jeho nové velkoplodé odrůdě. Věda Přír. 1 (24) in Hort. Sanit. 1: 33–41. – DOMIN K. (1949): Ještě o proměnlivosti ptačího zobu obecného (*Ligustrum vulgare* L.). Hort. Sanit. 2:91. – BERTOŮVÁ L. et al. (1978): Rozšíření některých zaujímavých druhů na Slovensku. Biológia, Bratislava, 33:343–353.

2. *Syringa × chinensis* WILLD. – šeřík čínský

Syringa × chinensis WILLDENOW Berlin. Baumzucht 378, 1796. – Syn.: *Syringa × rothomagensis* hort.

Rozkladitý keř 3(–4) m vys., se štíhlými letorosty. Listy vejčité až vejčité kopinaté, 3–8 cm dl., 2–4 cm šir., na bázi šir. klínovitě, celokrajné, pevné; řapík 0,6–1,5 cm dl. Květy v nicích řídkých, 8–15 cm dl. latách; kalich asi 3 mm dl.; koruna liláková, korunní trubka 7–8 mm dl. Tobolky 4hranné, asi 1 cm dl., bezsemenné. V. Ff.

Zahradní kříženec *S. persica* × *vulgaris*, vzniklý v botanické zahradě v Rouenu ve Francii v r. 1777. Dostí často vysazovaný keř především ve stř. Čechách a na j. Moravě. V ČR poprvé pěstován v r. 1880 (Sychrov).

Poznámka: Šeřík perský – *Syringa persica* L., první z rodů tohoto křížence byl dříve považován za samostatný druh, dnes je hodnocen buď jako fixovaná juvenilní forma druhu *S. laciniata* L., nebo jako kříženec *S. afghanica* × *laciniata*. Je to keř 2–3 m vys., s listy jednoduchými, kopinatými, 3–6 cm dl., někdy 3laločnými. Květy bledě lilákové, v latách asi 5–8 cm dl., korunní trubka asi 6 mm dl. Vyskytuje se zplaněle v Přední Asii.

3. *Syringa josikaea* JACQ. fil. – šeřík karpatský

Syringa josikaea JACQUIN fil. Flora 14:67, 399, 1830.

Keř 3–5 m vys. Listy eliptické až podlouhle eliptické, někdy vejčité, 5–14 cm dl., 2–7 cm šir., na bázi klínovitě až zaokrouhlené. Květy v úzkých, téměř vzpřímených terminálních, 10–20 cm dl. latách, koruna růžově fialová, 10–15 mm dl. Tobolka elipsoidní, 9–15 mm dl., lysé. V–VI. Ff.

V ČR není původní. Poměrně zřídka vysazován, nejčastěji na s. Moravě. Zcela mrazuvzdorná dřevina, dosti odolná k suchu. Nevytváří kořenové výmladky. Přirozený výskyt ve v. Karpatech, kde roste v pobřežních křovinách a na výslunných světlinách od pahorkatin do podhorských poloh.

Do z. Evropy introdukovan v r. 1830, na území ČR poprvé v r. 1865 (Hluboká).

Poznámka: Z příbuzenstva šeříku karpatského se někdy vysazuje šeřík přepadavý – *Syringa reflexa* C. K. SCHNEIDER, který má květní lody převislé, 10–25 cm dl. Domácí ve stř. Číně.

Tab. 106: 1 *Forsythia × intermedia*, 1a – podélný řez větvíčkou, 1b – květ. – 2 *F. suspensa*, podélný řez větvíčkou, 2a – květenství, 2b – plod. – 3 *Syringa vulgaris*, kvetoucí větvíčka, 3a – plod, 3b – semeno.

Opadavé nebo vždyzelené keře, někdy nízké stromy. Listy vstřícné, jednoduché, celokrajné. Květy oboupohlavné, ve vzpřímených koncových latách. Kalich zvonkovitý, 4cípý; koruna nálevkovitá, 4cípá; tyčinky 2, přirostlé ke koruně, pestík s dvoupouzdrým semeníkem. Plod bobule s 1–4 semeny. – Asi 30–50 druhů od mírného do tropického pásu obou polokoulí, v Evropě jediný druh, v Americe chybí. – Entomogam. Zoochor.

- 1a Korunní trubka kratší nebo jen nepatrně delší než korunní cípý; listy podlouhlé . . . **1. *L. vulgare***
 b Korunní trubka 2–3× delší než korunní cípý; listy vejčité eliptické **2. *L. ovalifolium***

1. *Ligustrum vulgare* L. – ptačí zob obecný

Tab. 105/4

Ligustrum vulgare LINNAEUS Sp. Pl. 7, 1753.

Opadavý až poloopadavý keř 2–5 m vys. Letorosty lysé nebo pýřité, pupeny často šikmo vstřícné. Listy podlouhlé až podlouhle kopinaté, 2–7 cm dl., 0,8–2,0 cm šir., svrchu tmavozelené, na rubu žlutozelené, lysé, slabě kožovité; řapík 0,3–1,0 cm dl. Květenství vzpřímená, 4–8 cm dl. lata; květy s mělce 4cípým kalichem; koruna asi 5 mm dl., žlutobílá, 4cípá, korunní trubka kratší nebo jen nepatrně delší než korunní cípý. Bobule kulovité až elipsoidní, 6–8 mm velké, černé, lesklé, zpravidla se 2 podlouhlými, hnědofialovými semeny. VI. Ff.

2n = 46 (ČR: 11. Stř. Pol.)

Ekologie a cenologie: Teplomilné doubravy, lesostepi, lesní pláště, meze, křovinaté stráně. Polosvětlo milná dřevina odolná k suchu i nízkým teplotám. Optimum má na živinami středně bohatých až bohatých půdách, hojněji na bazických podkladech. Vegetativně se šíří kořenovými výmladky a polehlé větve snadno zakořeňují. Diagnostický druh svazu *Prunion fruticosae* a dále ve společenstvech svazu *Prunion spinosae*, *Quercion pubescenti-petraeae* a *Carpinion*.

Rozšíření v ČR: Roztroušeně až hojně v termofytiku a nižších polohách mezofytika ve stř., sz. a sv. Čechách a na j. a sv. Moravě, ojediněle až vzácně v z. a j. Čechách; v oreofytiku jen vysazovaný. Výskyt od planárního do suprakolinního stupně, v submontánním stupni asi jen pěstovaný (max.: Chýnovská pahorkatina, lom u Chýnova, 550 m; Hostýnské vrchy, hrad Lukov, 520 m).

T: všechny fyt. o. – M: téměř ve všech fyt. o. [chybějí údaje z 22. Halštr. vrch., 23. Smrč., 24. Hor. Poohří, 26. Čes. les, 27. Tach. bráz., 34. Plán. hřeb., 38. Bud. pán., 39. Třeboň. pán., 40. Jihočes. pah., 43. Votic. vrch.]. – O: chybí ve všech fyt. o. s výjimkou 99. Mor.-slez. Besk.

Celkové rozšíření: Západní, stř. j. a jv. Evropa, na západ do Irska, Anglie a Francie, severně k 59° s.š., východně na Ukrajinu až k Donu, Malá Asie, Kavkaz. Izolovaná lokalita v s. Africe. – Mapy: MEUSEL et al. 1978:347; HULTÉN NE 1986:745.

Význam: Sadovnický pěstovaná dřevina v parcích i zahradách, nejčastěji v živých plotech, a to zvláště téměř vždyzelený cv. *Atrovirens*, popř. cv. *Italicum*.

2. *Ligustrum ovalifolium* HASSK. – ptačí zob vejčitolistý

Tab. 104/2

Ligustrum ovalifolium HASSKARL Cat. Horto Bogor. 119, 1844.

Částečně opadavý až vždyzelený keř do 5 m vys., v oblasti přirozeného výskytu i strom až 10 m vys. Letorosty šedavé, lysé. Listy šir. vejčité až eliptické, 3–7 cm dl., 1–3 cm šir. Květy v koncových i úžlabních latách 5–10 cm dl., větve květenství pýřité; koruna žlutobílá, korunní trubka 2–3× delší než její cípý; tyčinky z květu vyniklé. Plody téměř kulovité, 5–7 mm velké, černé. VI–VII. Ff.

Občas pěstován v parcích a častěji v zahradách v teplejších oblastech. Je domácí v Japonsku, do Evropy byl introdukován v r. 1847, na území ČR poprvé v r. 1865 (Hluboká). Vysazuje se především v živých plotech; někdy bývá pěstován cv. *Aurea* se žlutým okrajem listů.

Ordo Santalales – santálotvaré

120. Santalaceae R. BR. – santálovité *)

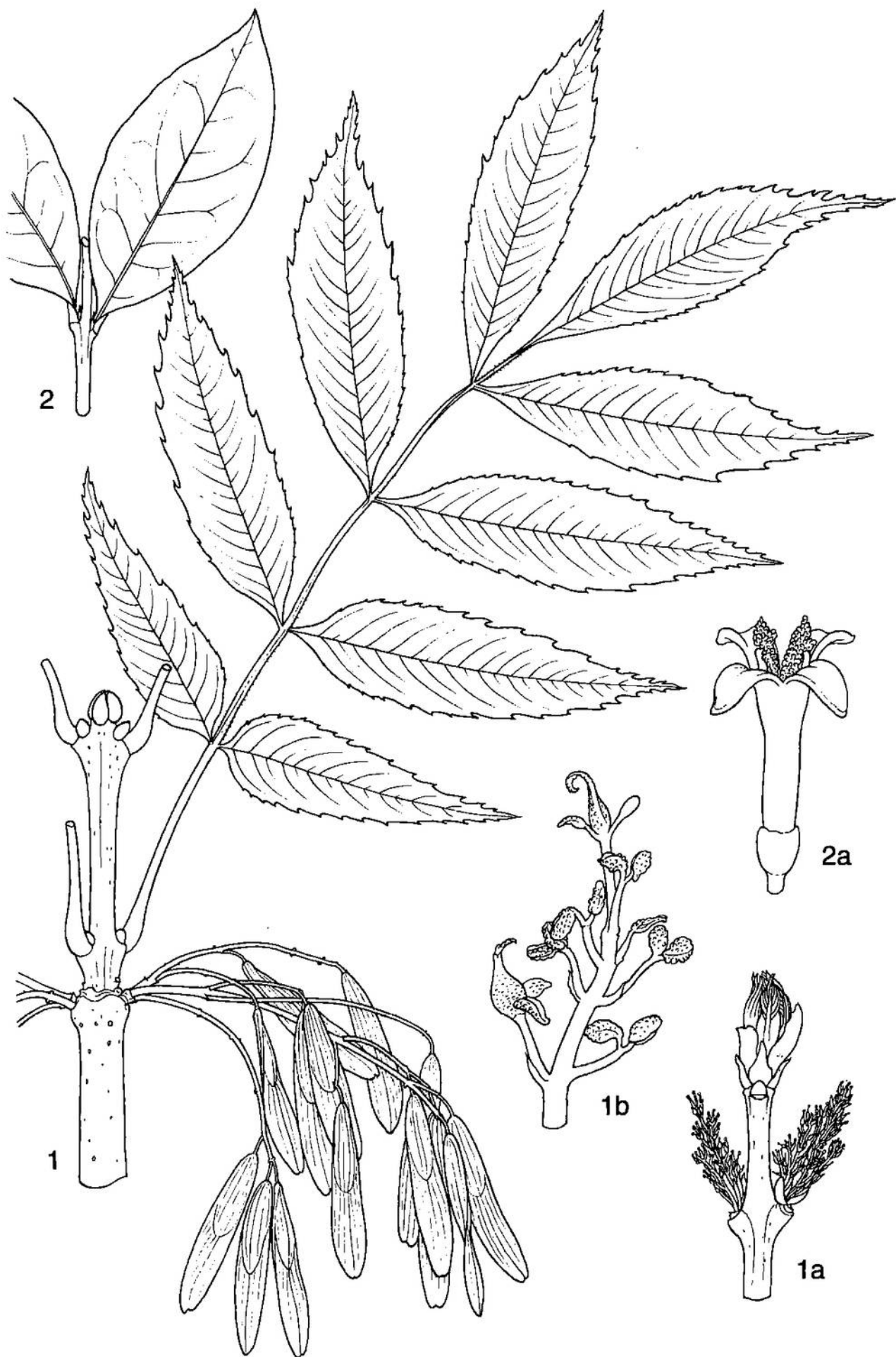
Lit.: PILGER H. (1935): Santalaceae. In: ENGLER A. et PRANTL K., Die natürlichen Pflanzenfamilien, ed. 2, 16b:52–91. Leipzig. – SWAMY B. G. (1949): Comparative morphology of Santalaceae. Amer. J. Bot. 36:661–673. – TAMAMŠIAN S. (1959): Santalales in the Spermatophyta System. Probl. Bot. 3:67–96. – MELCHIOR H. (1964): Santalales. In: ENGLER A. Syllabus Pflanzenfam., ed. 12, 2: 64–72. Berlin.

Poloparazitické byliny, mimo naše území také dřeviny stromového nebo keřového vzrůstu. Listy střídavé, jednoduché, bez palistů. Květy oboupohlavné nebo jednopohlavné, drobné. Květní obaly nerozlišené, okvětí z 3–5 na bázi srostlých lístků; tyčinky v počtu okvětních lístků, protistojné cípům

*) Zpracoval V. Grulich

Tab. 104: 1 *Fraxinus excelsior*, větvička s plody, 1a – květenství, 1b – detail květenství (oboupohlavné a samčí květy). – 2 *Ligustrum ovalifolium*, list, 2a – květ.

450 *Fraxinus* / *Forsythia*

Tab. 105: 1 *Fraxinus angustifolia*, list, 1a – větvíčka s plody. – 2 *F. americana*, plod. – 3 *F. pennsylvanica*, plod. – 4 *Ligustrum vulgare*, kvetoucí větvíčka, 4a – květ, 4b – větvíčka s plody.

